

NIBIO

NORSK INSTITUTT FOR
BIOØKONOMI

«Landbruk over hele landet» Hva betyr det og hva er statusen for Nord-Norge?

Ulrike Bayr, Divisjon for Kart og Statistikk, Avd. Landskapsovervåking

Kommunekonferansen 2023, Nordland, 14. november

Landskapsovervåking i 3Q-programmet

Treku = Tilstandsovervåking og resultatkontroll
i jordbrukets **kulturlandskap**

Siden 1998 systematisk
overvåking av:

- Arealbruk og arealstruktur
- Landskapselementer
- Biologisk mangfold
- Kulturminner
- Tilgjengelighet

1000 flater (1x1 km)

Landskapsovervåking i 3Q-programmet

Treku = Tilstandsovervåking og resultatkontroll
i jordbrukets **kulturlandskap**

Regelmessig utgivelse av nasjonale og regionale rapporter

For Nord-Norge: NIBIO-Rapport nr. 192, Vol. 7, 2021
Nasjonal rapport kommer snart!

Landbrukspolitiske mål

Matsikkerheit og beredskap	Landbruk over heile landet	Auka verdiskaping	Berekraftig landbruk med lågare utslepp av klimagassar
<p>Sikre forbrukarane trygg mat</p> <p>Auka matvareberedskap</p> <p>God dyre- og plantehelse og god dyrevelferd</p> <p>Satse på avl, forskning og utdanning for å auke bruken av dei biologiske ressursane</p>	<p>Leggje til rette for bruk av jord- og beiteressursane</p> <p>Moglegheiter for busetjing og sysselsetjing</p> <p>Eit mangfaldig landbruk med ein variert bruksstruktur og geografisk Produksjonsdeling</p> <p>Leggje til rette for rekruttering i heile landet</p> <p>Ei økologisk berekraftig reindrift</p>	<p>Utnytte marknadsbaserte Produksjonsmoglegheiter</p> <p>Ei konkurransedyktig og kostnadseffektiv verdikjede for mat</p> <p>Ei effektiv og lønsam utnytting av garden sine samla ressursar</p> <p>Vidareutvikle Noreg som Matnasjon</p> <p>Leggje til rette for bonden sine inntektsmoglegheiter og evne til å investere i Garden</p> <p>Berekraftig skogbruk og konkurransedyktige skogog trebaserte verdikjeder</p>	<p>Redusert forureining frå landbruket</p> <p>Reduserte utslepp av klimagassar, auka opptak av CO2 og gode Klimatilpassingar</p> <p>Berekraftig bruk og eit sterkt vern av landbruket sine areal og ressursgrunnlag</p> <p>Vareta kulturlandskapet og naturmangfaldet</p>
<p>Ei effektiv landbruks- og matforvaltning</p>			
<p>Forskning, innovasjon og kompetanse skal bidra til at hovudmåla i landbruks- og matpolitikken blir nådde</p>			
<p>Vareta norske interesser og sikre framgang i internasjonale prosessar</p>			

Prop. 1S (2018-2019)

Vedtatt i 2011

Meld. St. 9

(2011–2012)

Melding til Stortinget

Landbruks- og matpolitikken

Velkommen til bords

Meld. St. 11

(2016–2017)

Melding til Stortinget

Endring og utvikling

En fremtidsrettet jordbruksproduksjon

Foto: Oskar Puschmann, NIBIO

Fordeling av jordbruksarealer i Norge

Jordbruksareal
11 200 km²

Datakilder: NIBIO, SSB

3,5 %

Jordbruksareal
11 200 km²

Datakilder: NIBIO, SSB

Hva menes med «landbruk over hele landet»?

LMD legger til grunn «*et bredt landbruksbegrep, som omfatter jordbruk, skogbruk, reindrift og bygdenæringer*»

Stortingsmelding 9 (2011-2012)

Områder med
fast bosatte

- **Land**bruk i alle kommuner?
- **Jord**bruk i alle kommuner?
- Jordbruks**areal** i alle kommuner?
- Jordbruksareal **i drift** i alle kommuner?
- **Aktive bruk** i alle kommuner?

Datakilder: SSB 250 x 250 m ruter

Vårt fokus på jordbruk og jordbruksbedrifter

- Stor betydning for bosetting og sysselsetting i distriktene
- Sentralt for å bevare et åpent kulturlandskap og dets biologiske mangfold
- Skogbruk og bygdenæringer ofte knyttet til jordbruksbedriftene

Jordbruksbedriftene er grunnsteinen for
landbruket i Norge

Foto og illustrasjon: U. Bayr

Indikatorer for landbruk over hele landet

Utvikling av en metode for resultatkontroll av landbruks-
politiske mål

NIBIO RAPPORT | VOL. x | NR. x | 2020

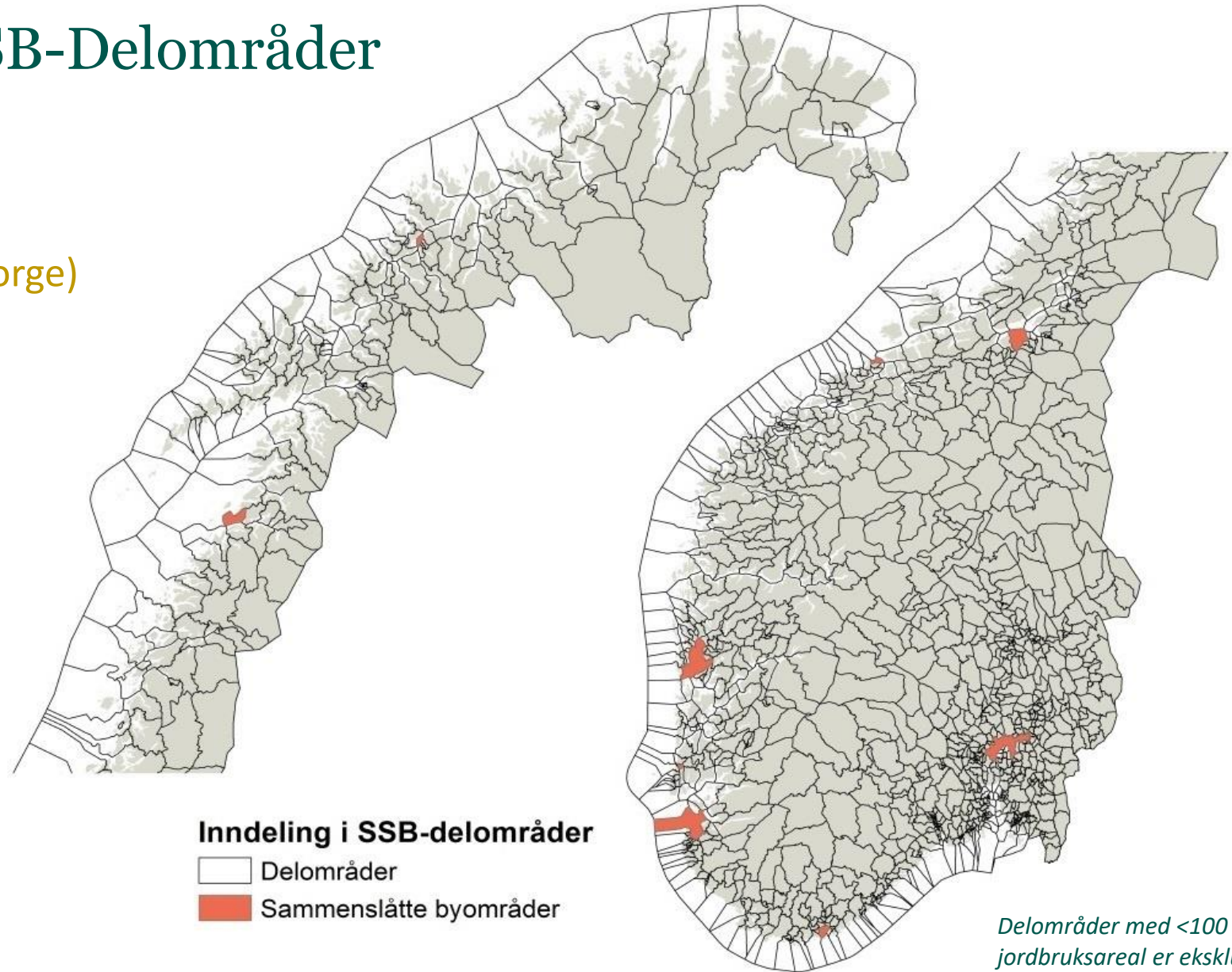

Ulrike Bayr, Geir-Harald Strand, Wenche Dramstad
Divisjon for kart og statistikk

Hvordan vurdere måloppnåelsen ift. målet «Landbruk over hele landet»?

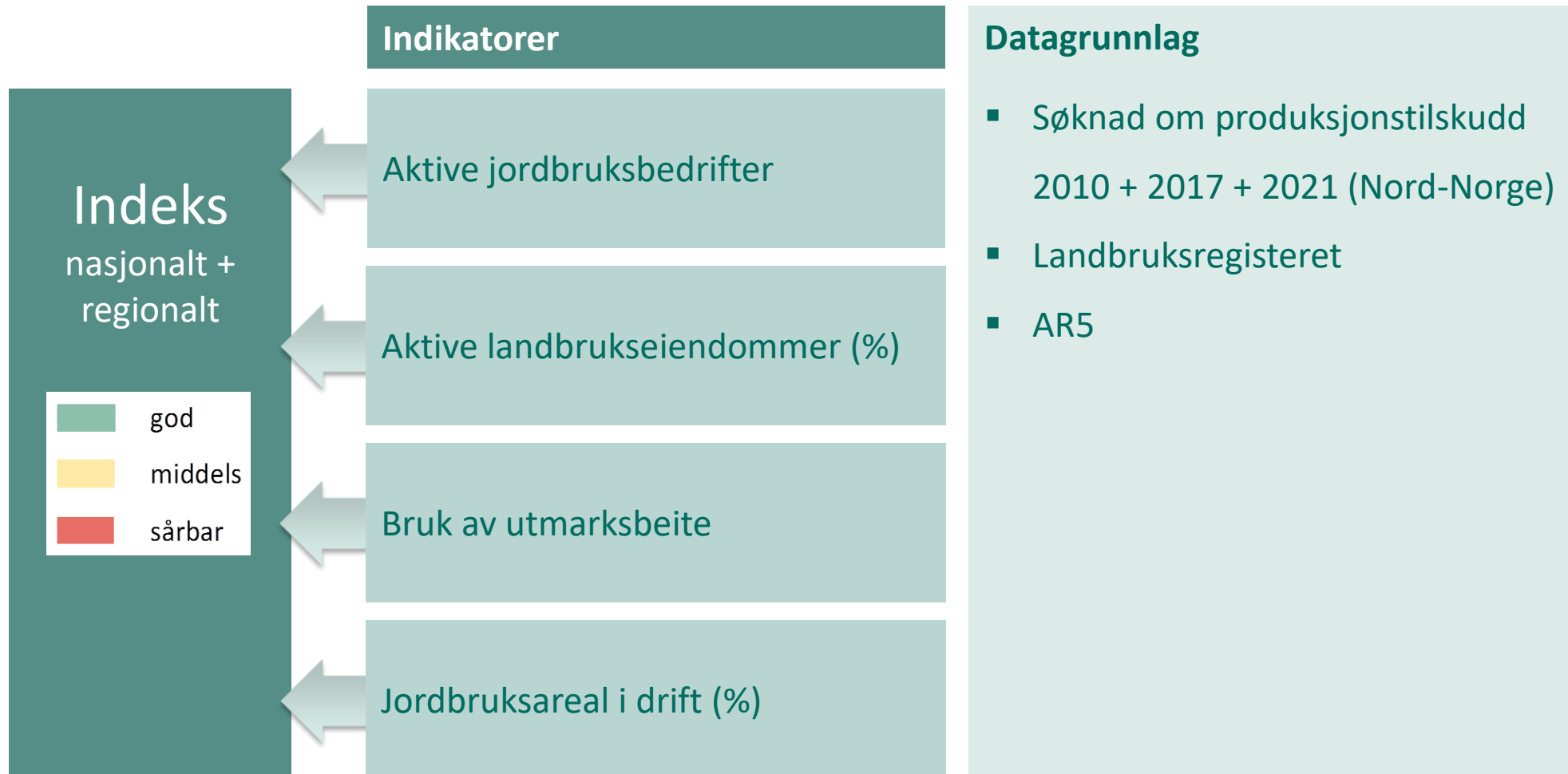
Geografisk nivå: SSB-Delområder

Totalt: **1221 delområder** med
jordbruksareal (187 i Nord-Norge)

Indikatorer for «Landbruk over hele landet»

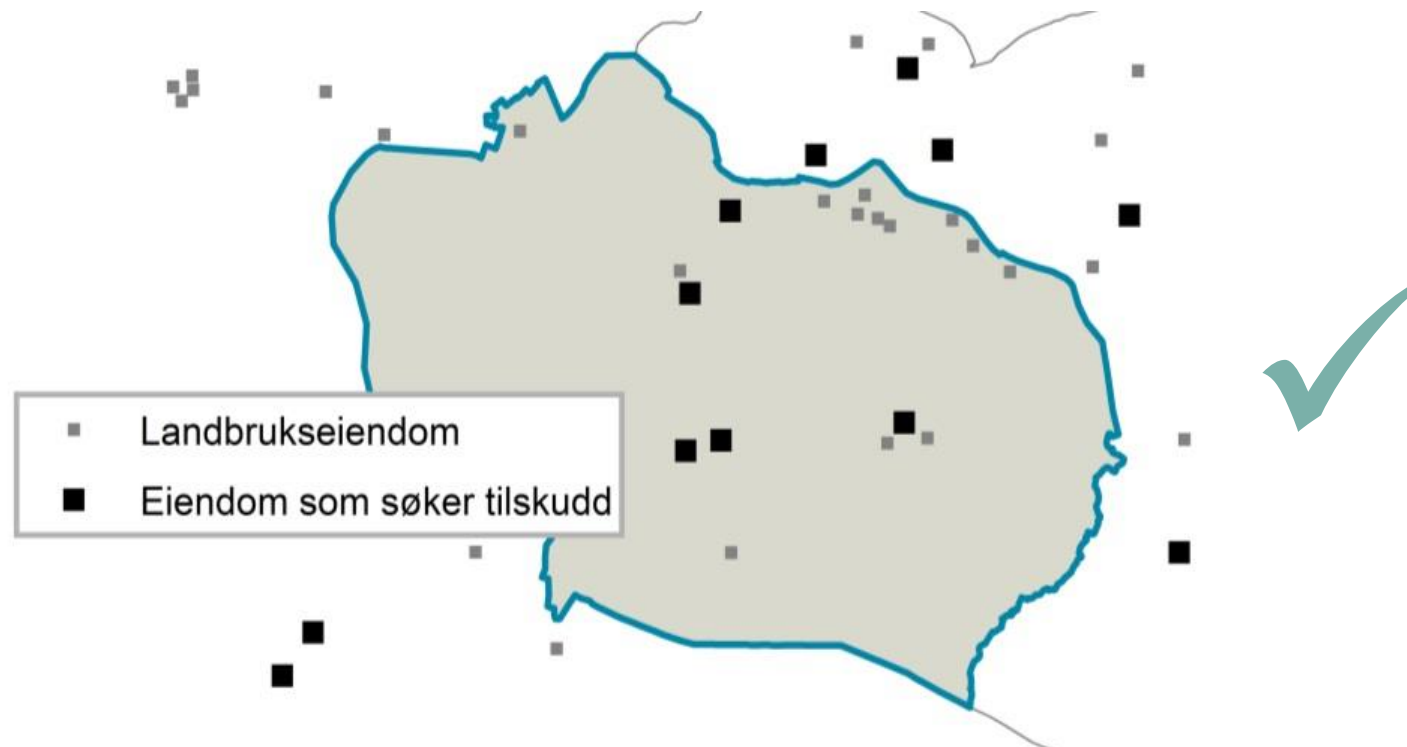
Enkeltindikatorer

Binært system

1 = oppfyller minstekrav

0 = oppfyller ikke minstekrav

Verdi	Krav
0	< 5 søkere
1	minst 5 søkere

Merk: Indikatorene viser kun et minstekrav

→ Oppfylt krav betyr ikke automatisk god tilstand i jordbruket

→ men: sårbar status er et varseltegn!

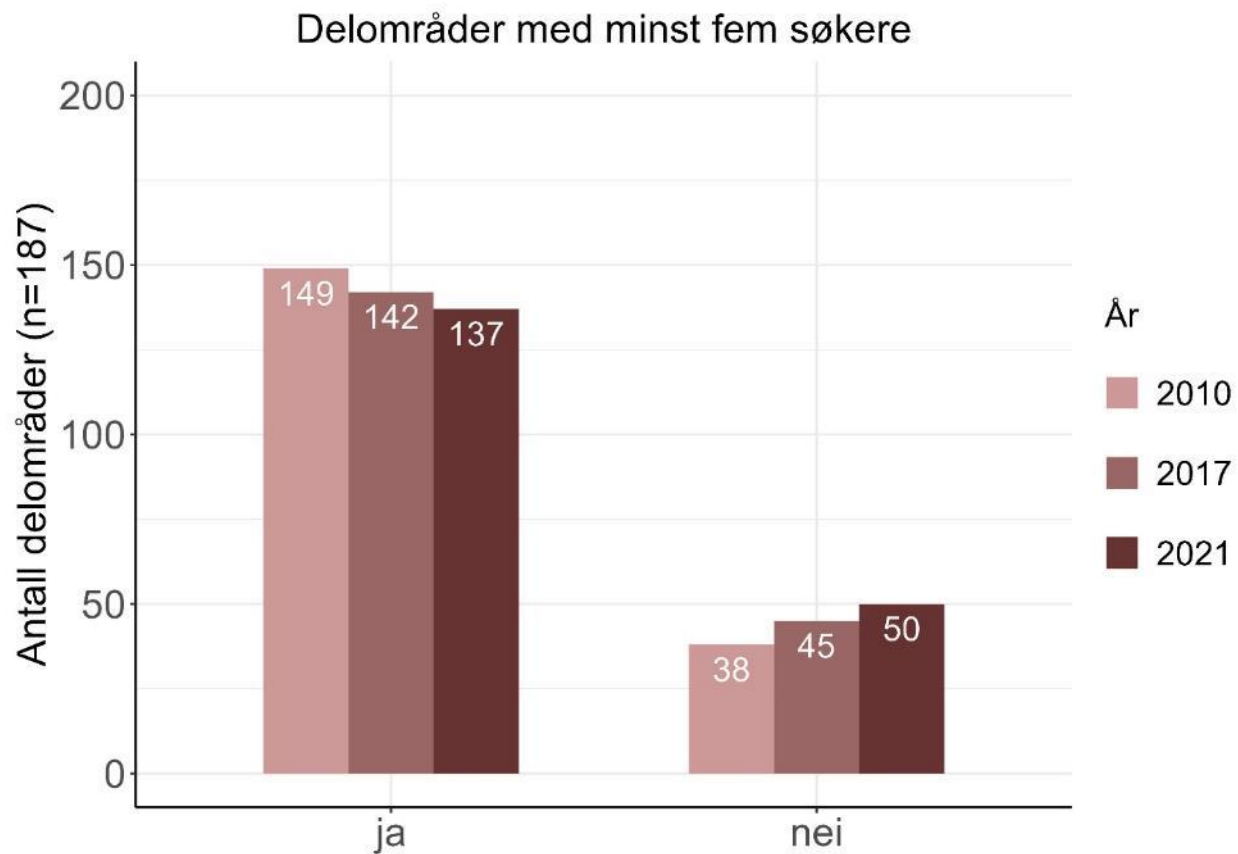
Resultater for Nord-Norge

2010 – 2017 - 2021

Indikator 1: Antall aktive jordbruksbedrifter

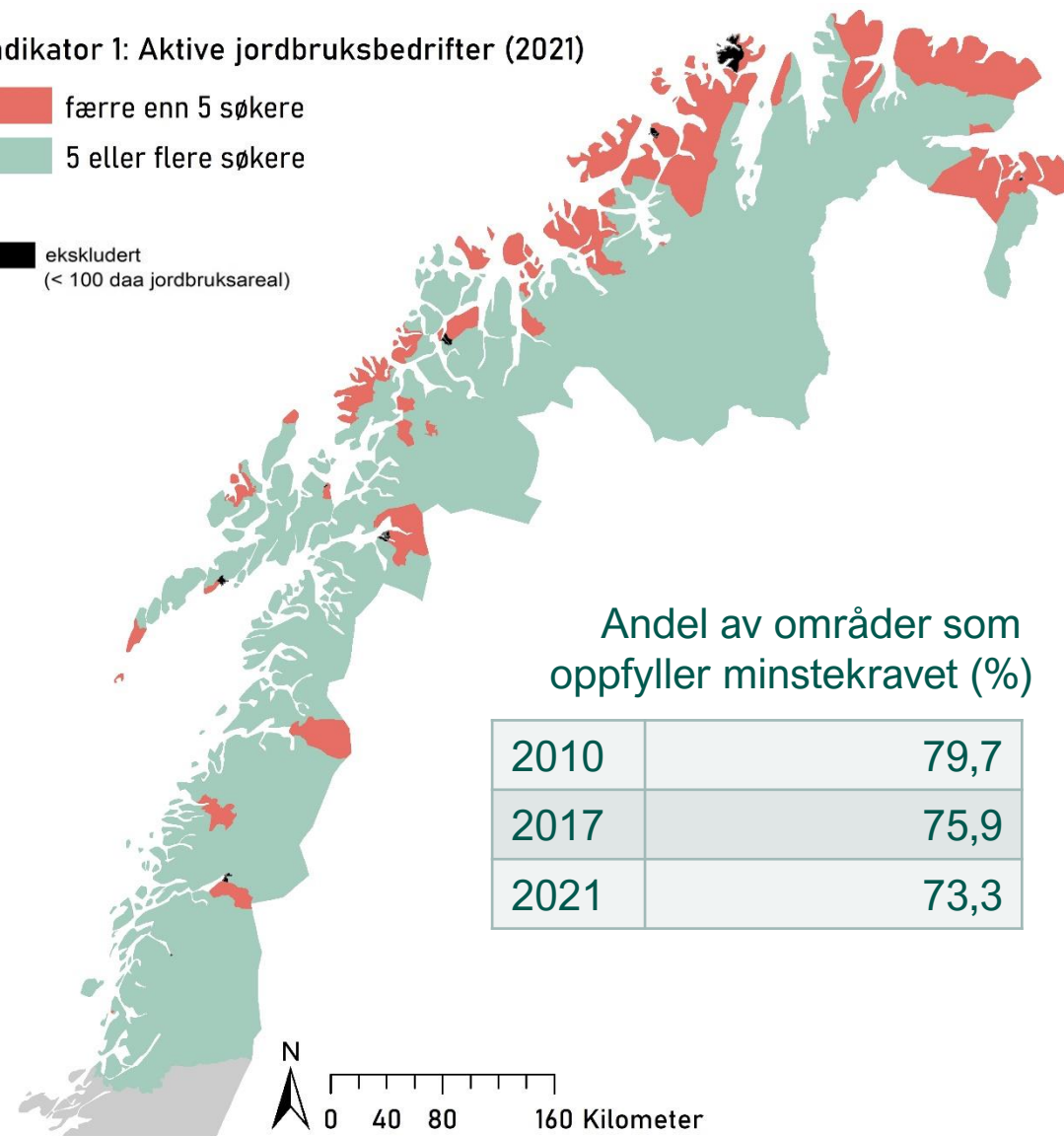

Indikator 1: Aktive jordbruksbedrifter (2021)

færre enn 5 søkere

5 eller flere søkere

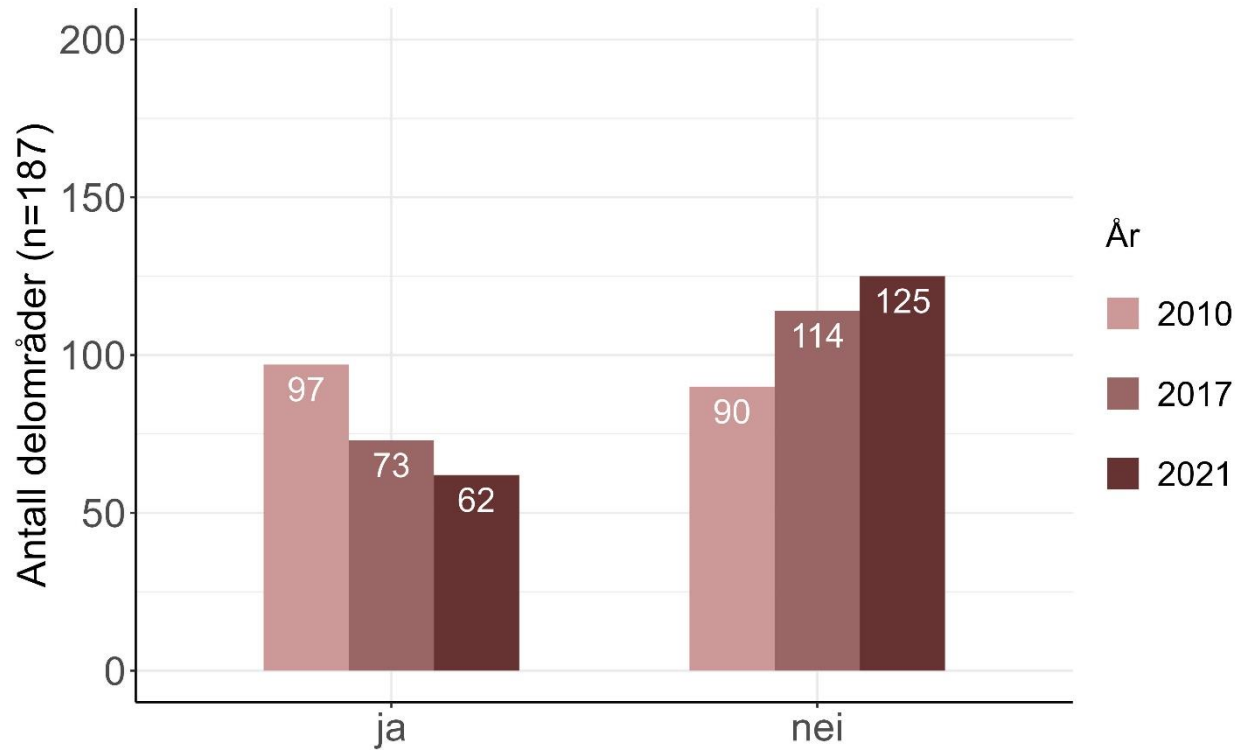
ekskludert
(< 100 daa jordbruksareal)

Indikator 2: Andel aktive landbrukseiendommer

Minst 10 % søkere
(i forhold til totalt antall landbrukseiendommer)

Eksempel

Område 1

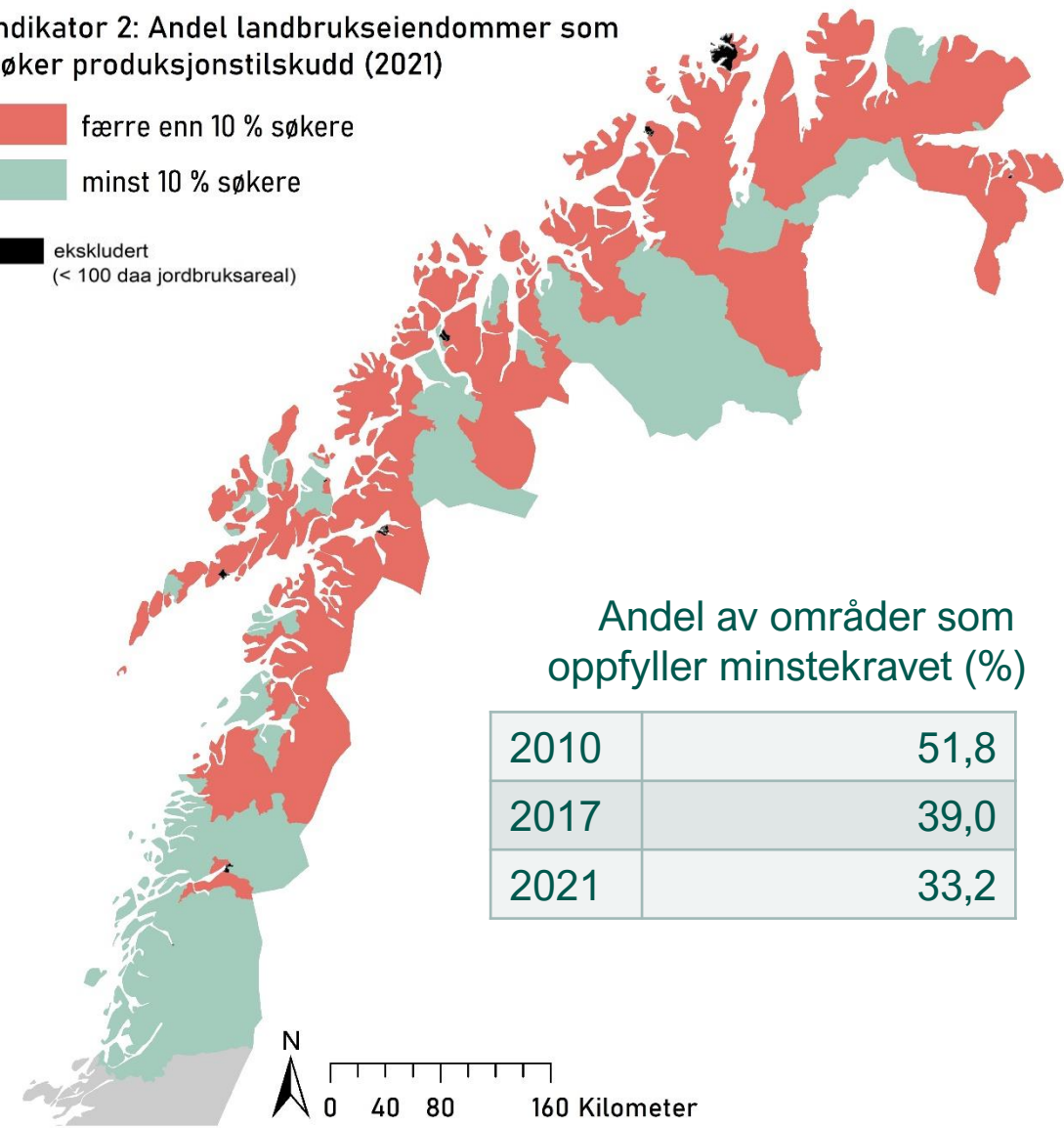
10 aktive bruk av
20 landbrukseiendommer
= 50 %

Område 2

10 aktive bruk av
125 landbrukseiendommer
= 8 %

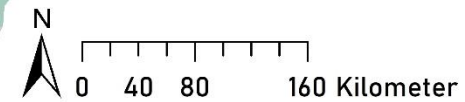
Indikator 2: Andel landbrukseiendommer som søker produksjonstilskudd (2021)

- færre enn 10 % søkere
- minst 10 % søkere
- ekskludert (< 100 daa jordbruksareal)

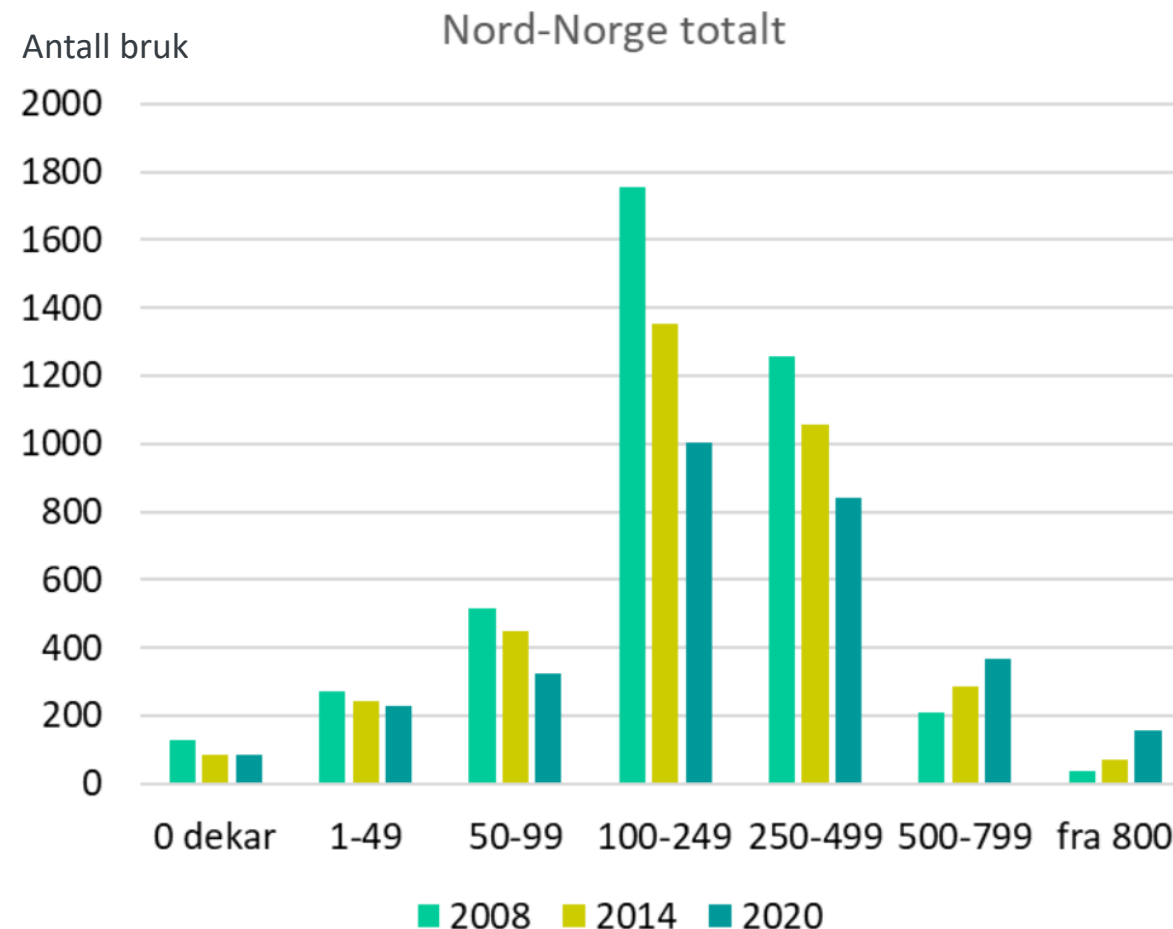
Andel av områder som oppfyller minstekravet (%)

2010	51,8
2017	39,0
2021	33,2

Strukturendringer i Nord-Norge over 12 år (3Q)

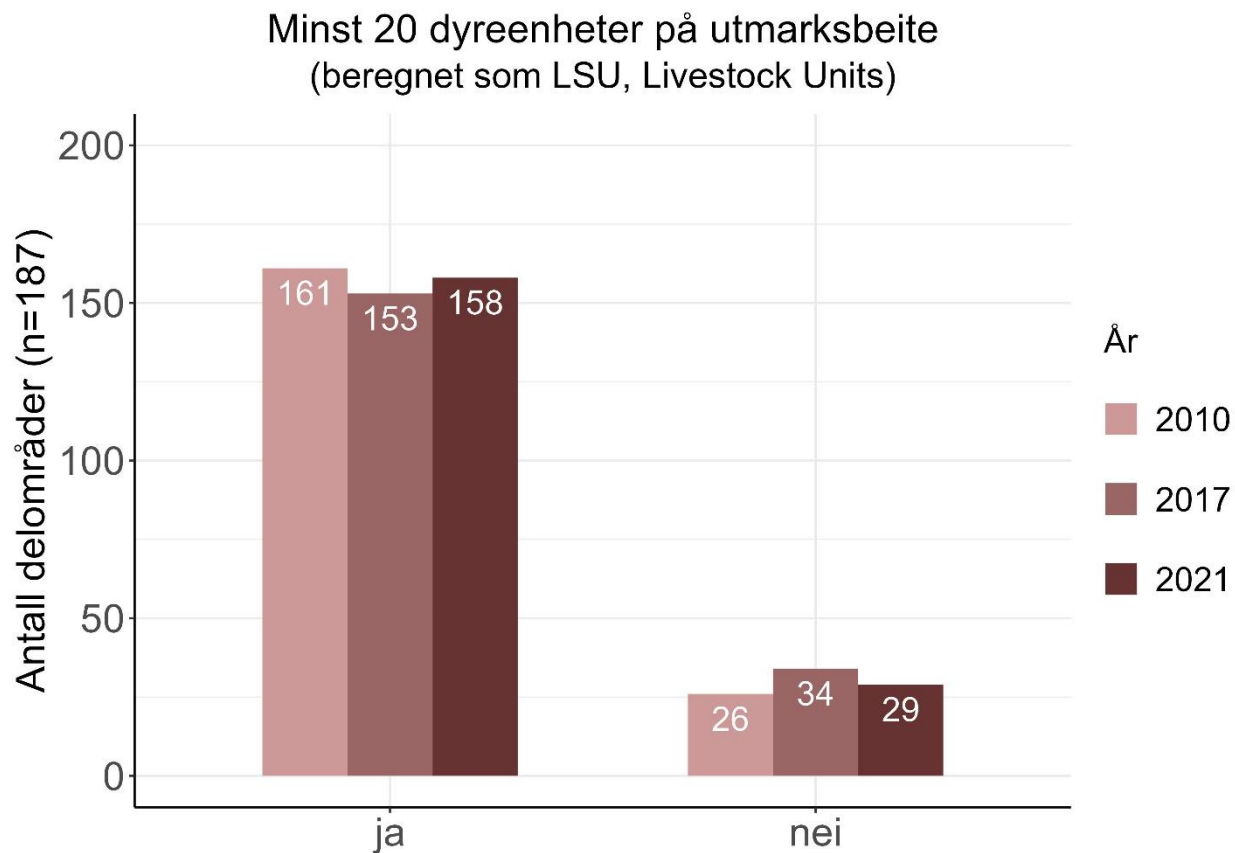
Nord-Norge	2020		Endring over 12 år	
	Antall bruk	Dekar/bruk	Antall bruk	Dekar/bruk
Storfe	888	457	-41 %	48 %
Kraftfôr og grovfôrdyr	83	427	-38 %	27 %
Grovfôrbruk	238	504	-15 %	47 %
Småfe	1 132	220	-24 %	31 %
Hest	77	153	-4 %	-7 %
Uten husdyr	516	118	-6 %	-6 %
Gris/fjørfe	27	54	-29 %	-39 %
Totalt	2 961		-28 %	29 %

→ Færre og større bruk

Indikator 3: Bruk av utmarksbeite

LSU referanse

Melkeku: 1,0 – Hest og storfe: 0,8 – Sau og geit: 0,1)

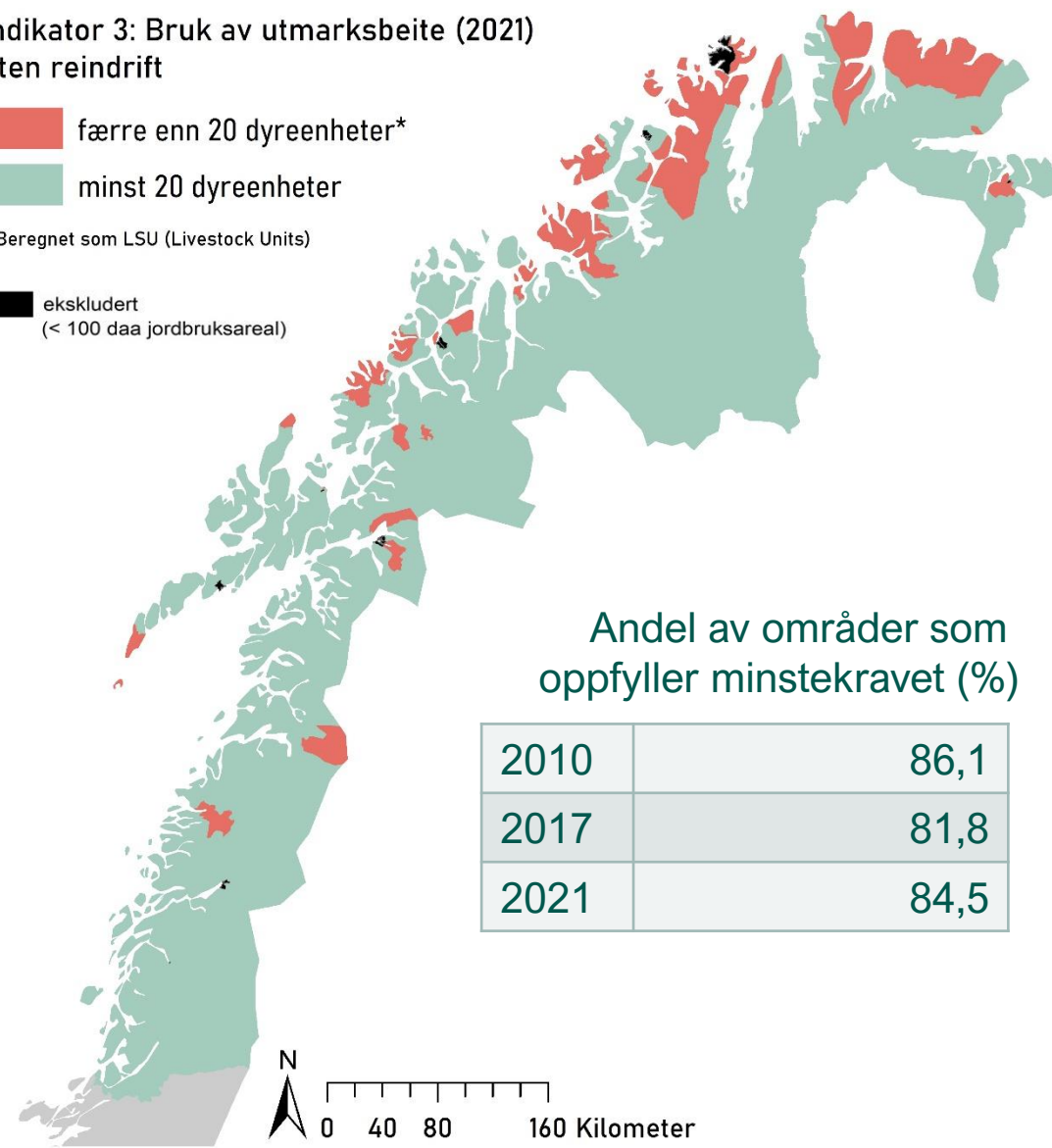
Indikator 3: Bruk av utmarksbeite (2021)
uten reindrift

færre enn 20 dyreenheter*

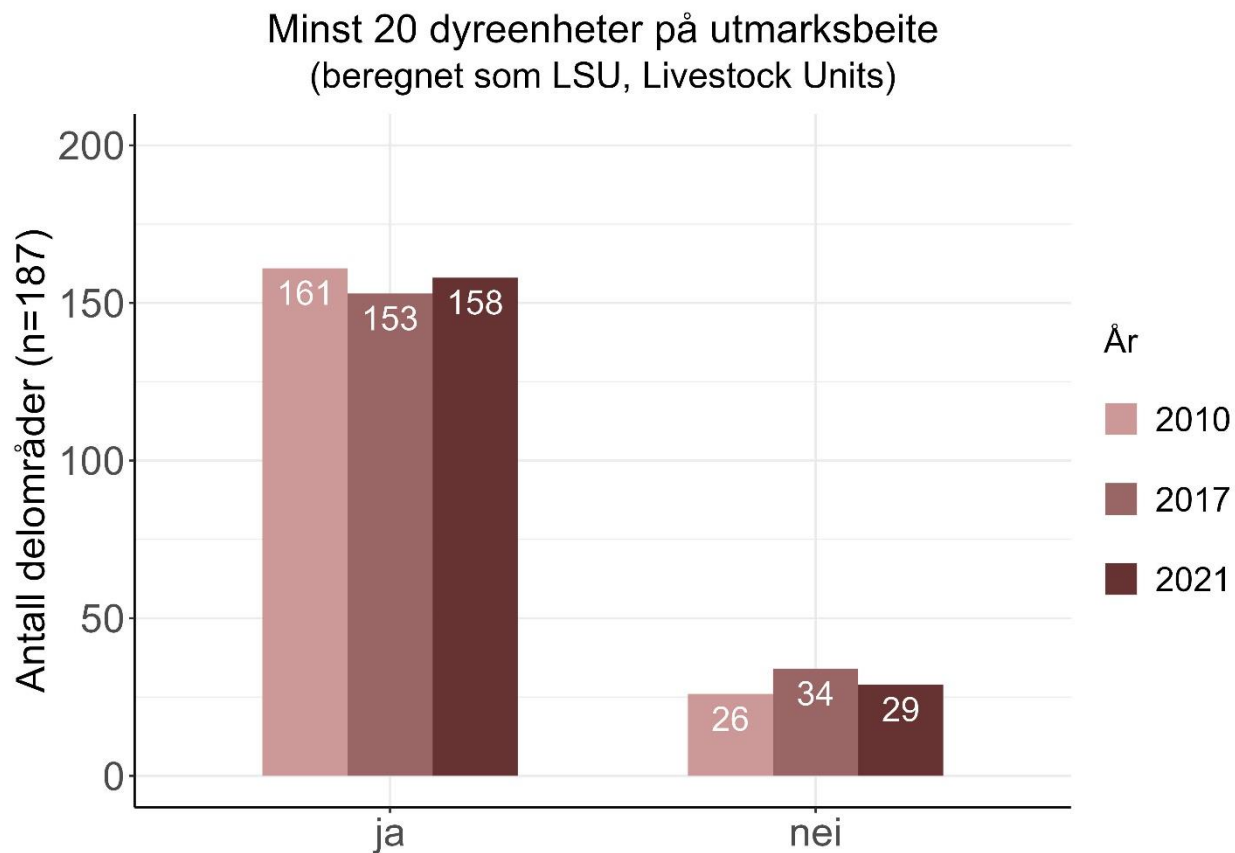
minst 20 dyreenheter

* Beregnet som LSU (Livestock Units)

ekskudert
(< 100 daa jordbruksareal)

Indikator 3: Bruk av utmarksbeite

LSU referanse

Melkeku: 1,0 – Hest og storfe: 0,8 – Sau og geit: 0,1)

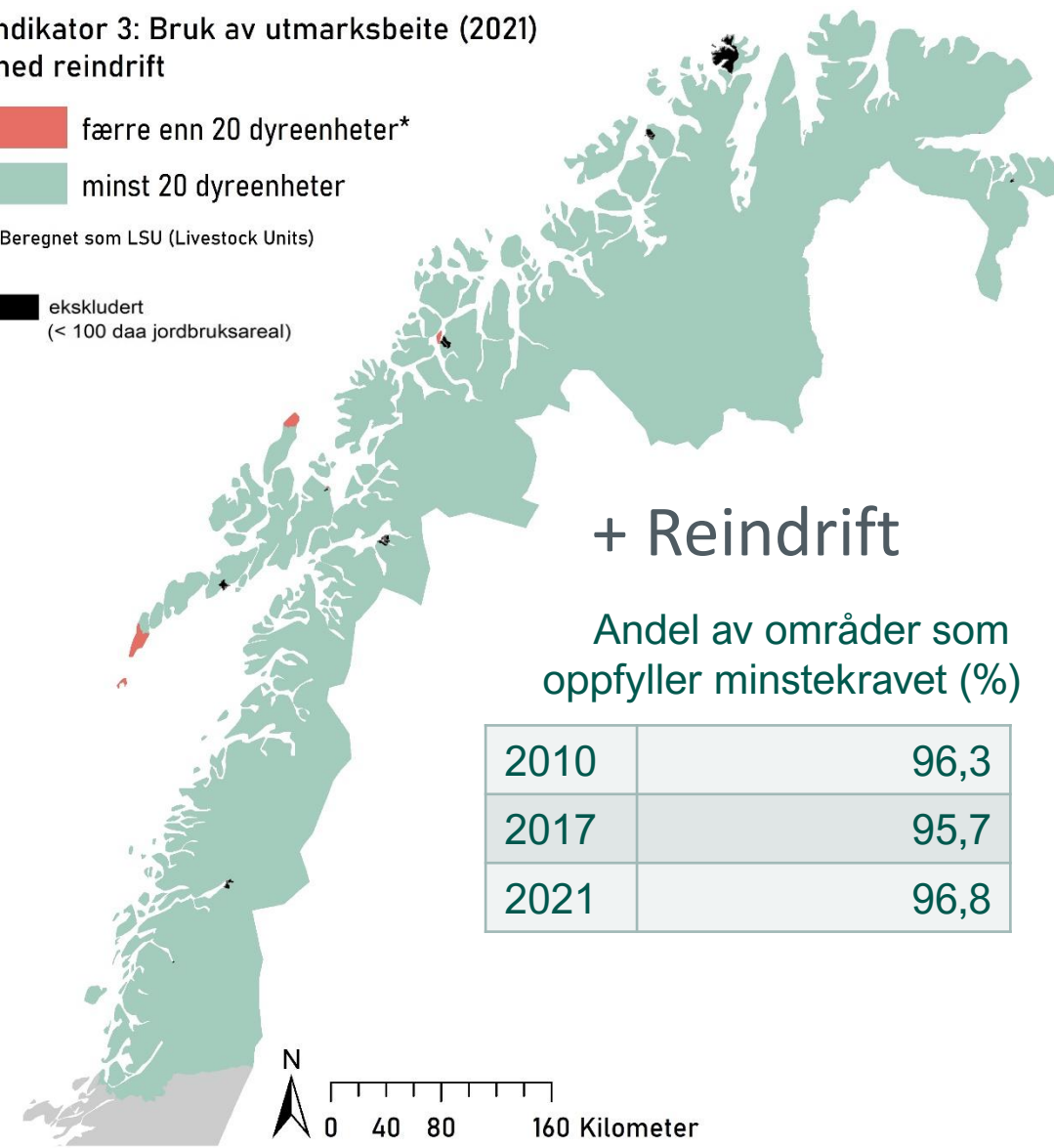
Indikator 3: Bruk av utmarksbeite (2021) med reindrift

færre enn 20 dyreenheter*

minst 20 dyreenheter

* Beregnet som LSU (Livestock Units)

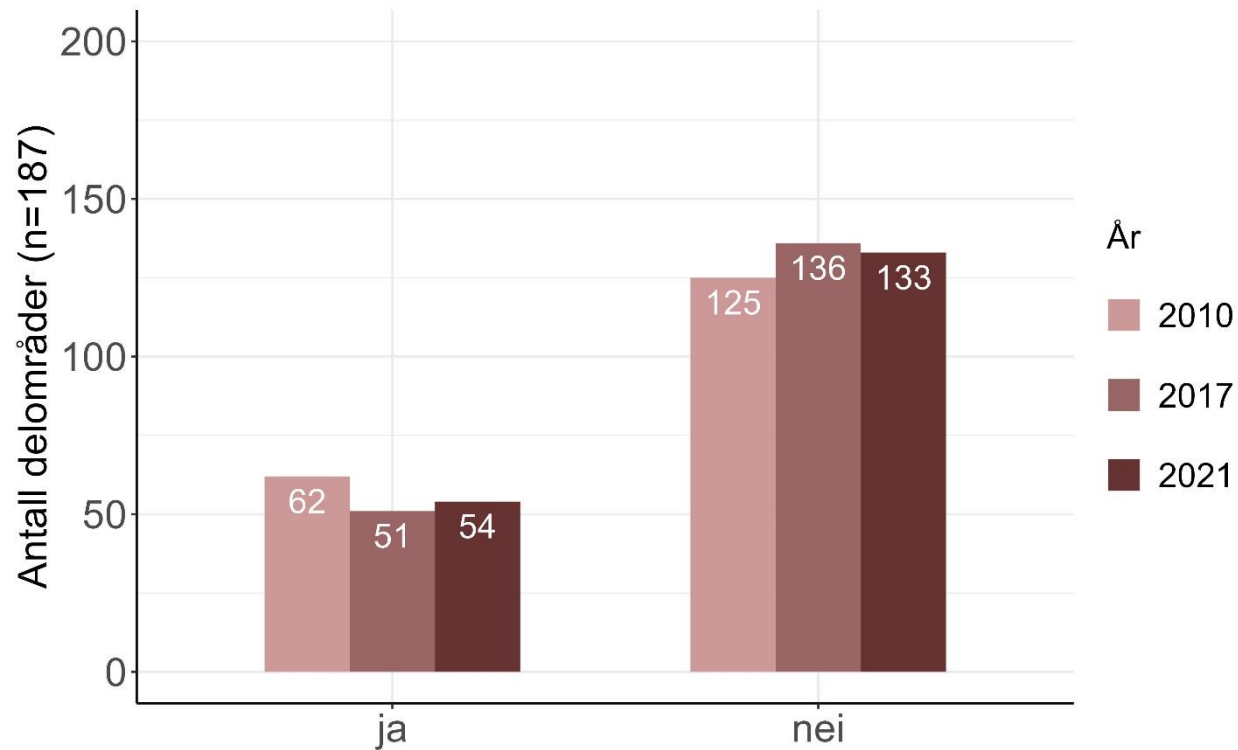
ekskudert
(< 100 daa jordbruksareal)

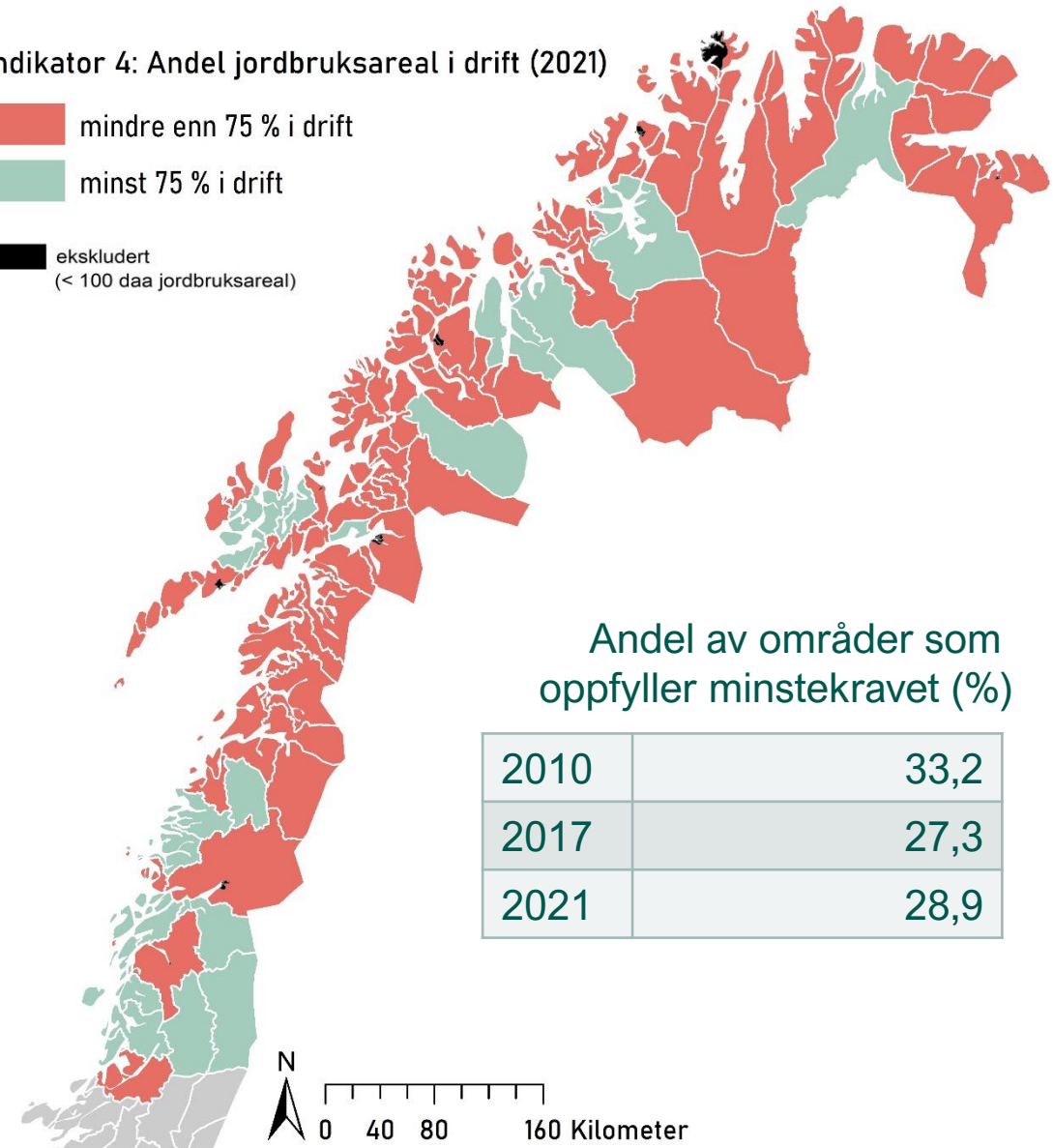
Indikator 4: Jordbruksareal i drift (%)

Minst 75 % areal i drift
(av totalt jordbruksareal)

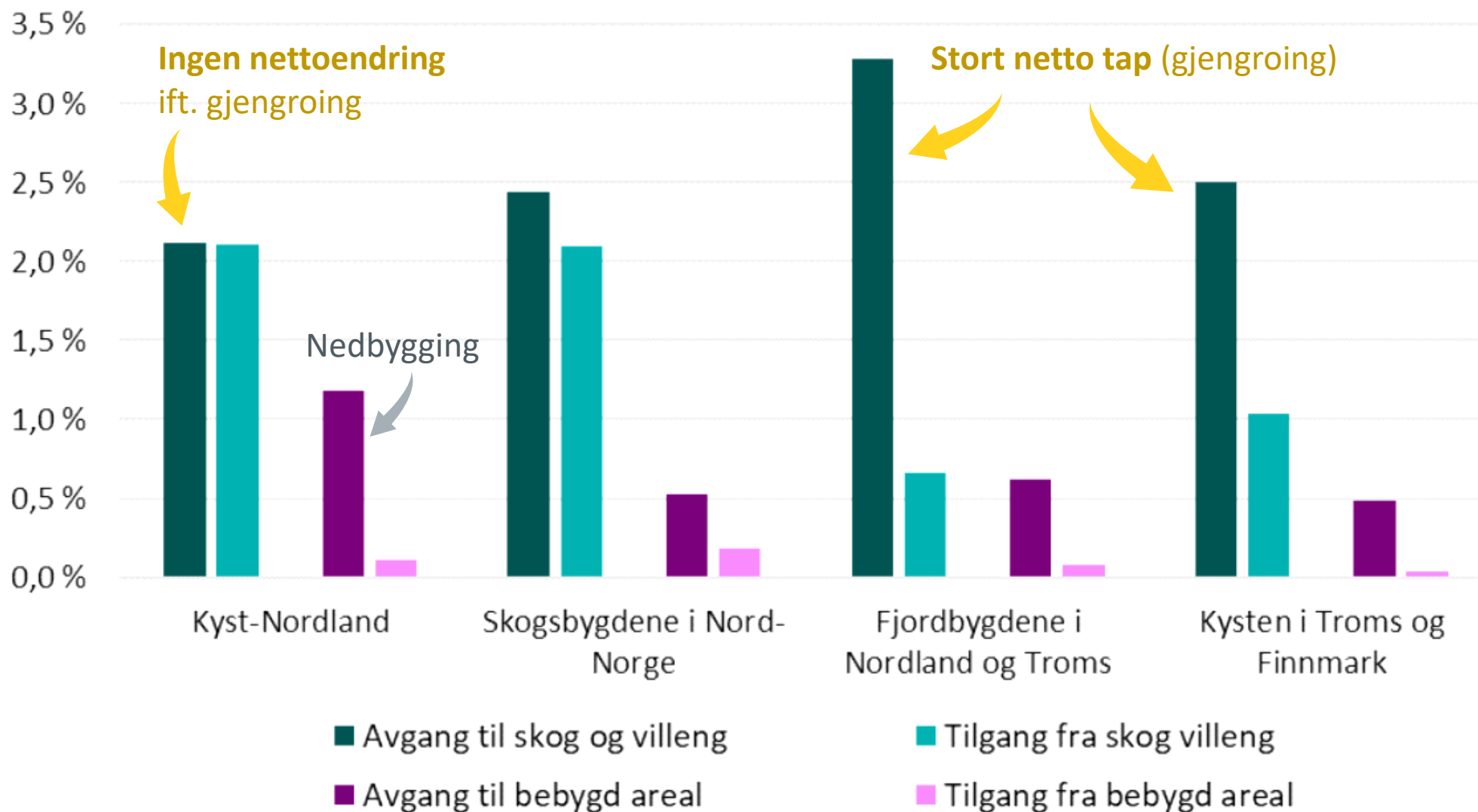

Indikator 4: Andel jordbruksareal i drift (2021)

- mindre enn 75 % i drift
- minst 75 % i drift
- ekskudert (< 100 daa jordbruksareal)

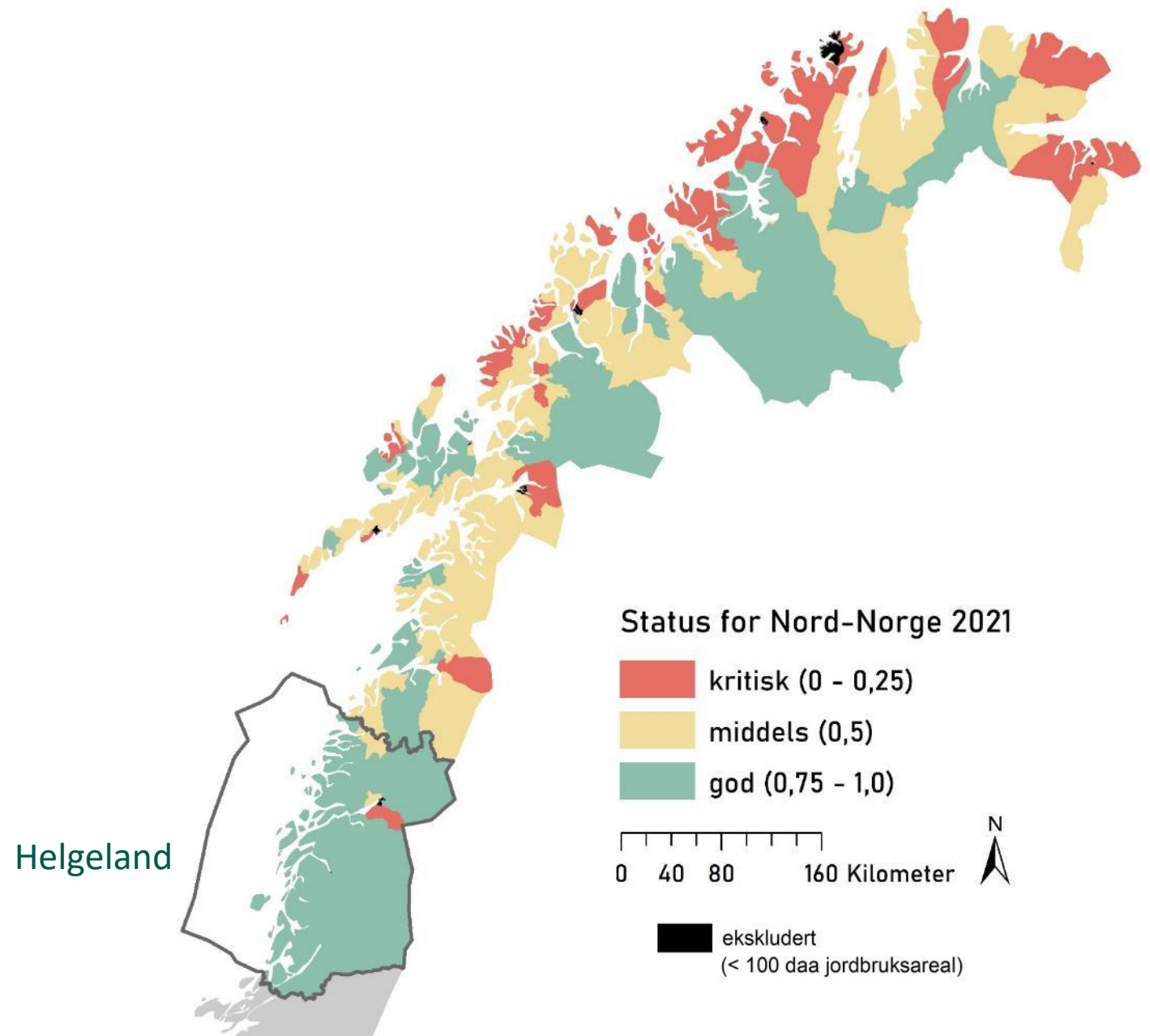
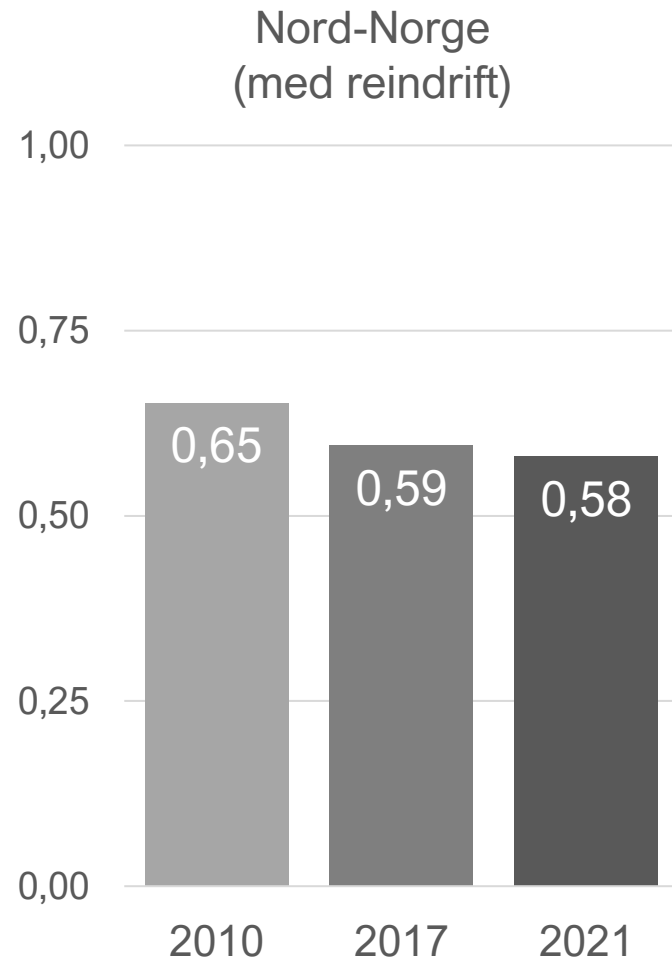

Tilgang og avgang av jordbruksareal i ulike jordbruksregioner over 5 år (3Q)

Indeks 2021 for Nord-Norge

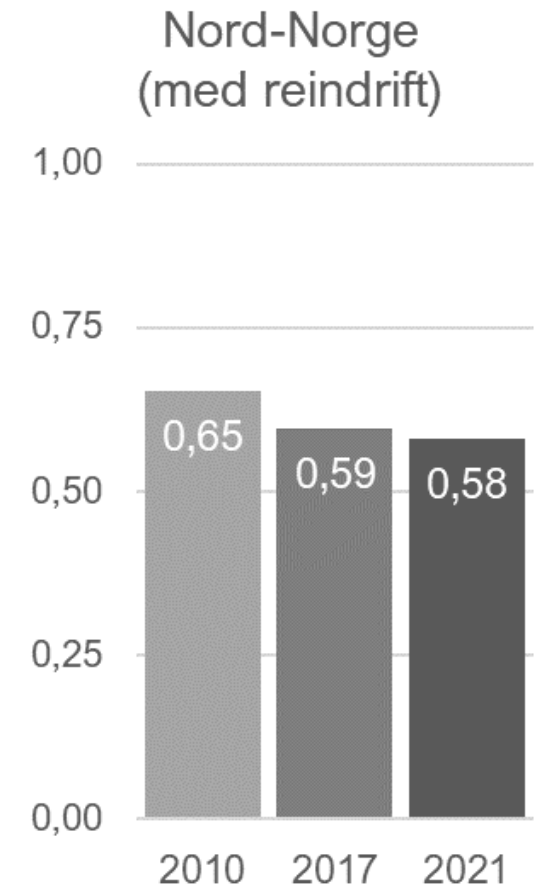
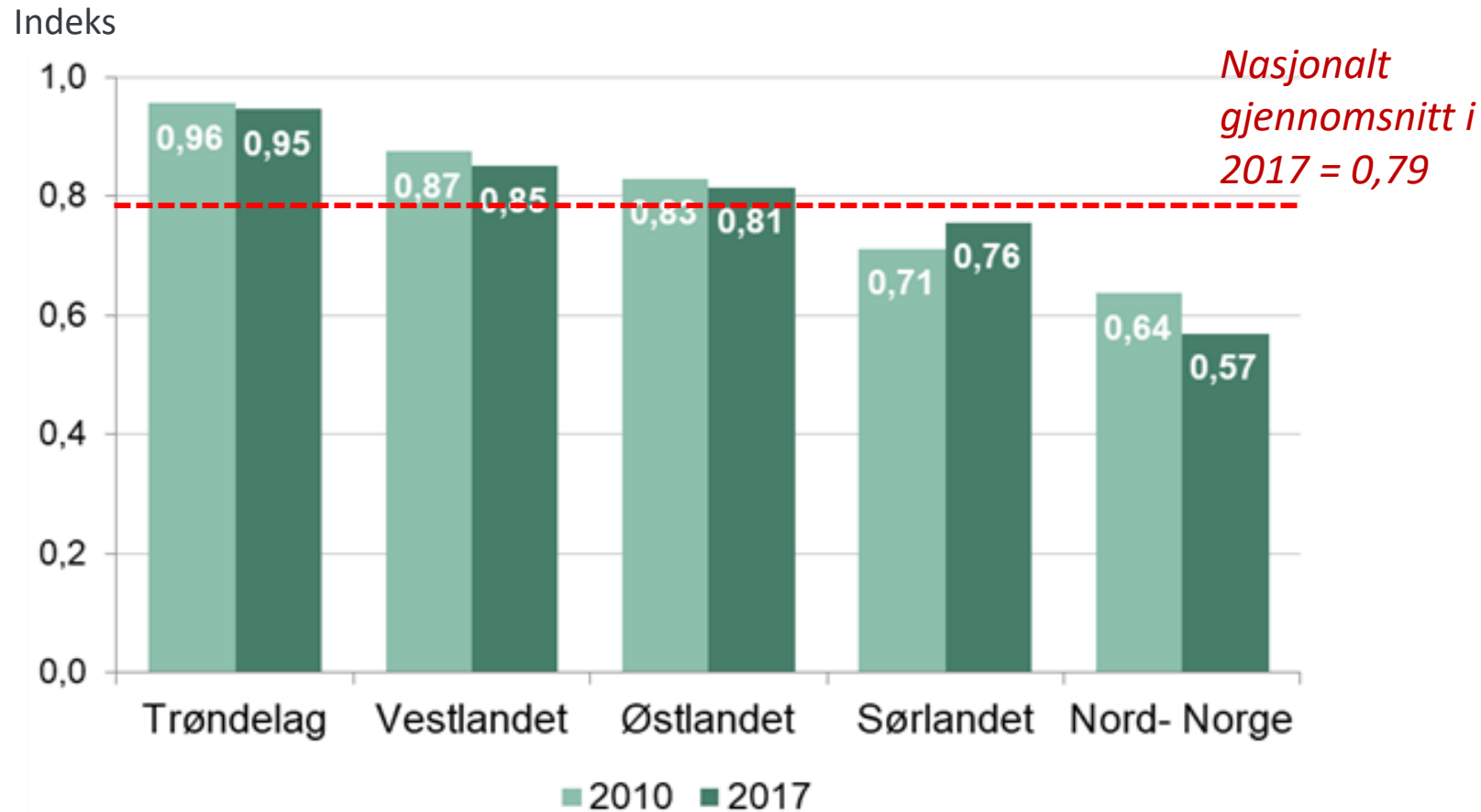

I hvilken grad oppfyller Nord-Norge målet om et
'Landbruk over hele landet' sammenlignet med
resten av landet?

Resultater for de ulike landsdelene

→ måloppnåelsen varierer regionalt

Oppsummering og konklusjon

- Indikatorene fanger ikke opp alle aspektene, men...
- tydelig negativ trend i måloppnåelsen, spesielt i Nord-Norge
- særlig kritisk når det gjelder antall aktive gårdsbruk og arealer i drift
  - økende fare for «siste-bonde-i-bygda-effekten»
  - små og mellomstore bedrifter viktig for måloppnåelsen

Målet om et 'landbruk over hele landet' vil ikke kunne oppnås uten en økt satsing på Nord-Norge framover!

Lofoten, Foto: Ulrike Bayr

Takk for meg!

Følg oss på

Instagram: **landskapsovervaking**

Facebook: **NIBIO Landskapsovervåking**

NIBIO

NORSK INSTITUTT FOR
BIOØKONOMI

NIBIO_no

NIBIO.no

NIBIO_no

www.nibio.no